

De terreuraanslag in Manchester legt een ongemakkelijke waarheid bloot. **JORIS LUYENDIJK** merkt dat journalisten en sociale media financieel beloond worden, als ze terroristen geven wat ze het meest verlangen: aandacht.

Iedereen speelt spelletje IS

JORIS LUYENDIJK

Wie? Nederlandse journalist, auteur van onder meer 'Dit kan niet waar zijn' en 'Kunnen we praten' (Atlas Contact).
Wat? Nieuwsmedia en sociale media hadden na de aanslag meer verkeer en dus inkomsten dan ze op een rustige avond hadden gehad.

Terwijl het Westen de wreedste terreuraanslag tot nu toe incasceert - specifiek gericht op kinderen en pubermeisjes - kan het geen kwaad om een aantal pijnlijke waarheden en dilemma's over terreur in het massa- en sociale-mediatijdperk onder ogen te zien.

Het propagandahoofdkwartier van Islamitische Staat had vast een drukke nacht. Dit is een organisatie met een zeer professionele communicatieafdeling die niet alleen makkelijk deelbare video's en berichten vervaardigt. Ze produceerde in het verleden ook hoogst methodische jaarverslagen met gedetailleerde overzichten van alle bom-, moord- en zelfmoord-aanslagen, de gevolgd mediastrategieën en het aantal nieuwe rekruten.

Het is daarom zeer waarschijnlijk dat gisteravond iemand in het propagandahoofdkwartier in real time de media-impact van de aanslag in Manchester aan het monitoren was. Trenden we al op Twitter in Zweden? Hoeveel hashtags in Groot-Brittannië gaan nu over de aanslag? Hebben islamofobe politici in Europa al olie op het vuur gegooit of krijgen we dat

nog? Hoe doet de aanslag het op Facebook?

Wanneer een leger vijandelijke soldaten doodt, vormt dit in zichzelf het militaire succes - of het nu de media haalt of niet. Maar wanneer een terrorist onschuldigen vermoordt zonder dat er ergens over wordt bericht, is de aanslag volkomen mislukt. Want het doel van terroristen is niet de tegenstander doden. Het doel is zoveel mogelijk mensen angst aanjagen - en daarvoor heb je de media nodig.

Het nieuwe normaal

Sociale media zijn erg belangrijk geworden voor terroristen, maar iedere journalist, pr-figuur of reclameconsultant kan je vertellen dat je voor echte impact nog altijd de tv nodig heb. Dat is een medium dat niet zonder beelden kan en dus zal de IS-propagandaafdeling blij zijn geweest dat een jonge concertganger na de explosie niet in doodsangst een veilig heenkomen zocht. In plaats daarvan haalde @Zach-Bruce zijn telefoon tevoorschijn en begon mensen te filmen die in doodsangst een veilig heenkomen zochten. Hij postte het filmpje direct op Twitter en 'pinde' die boodschap, zodat die altijd boven aan zijn lijst tweets blijft staan: 'Paniek op Victoria Station na @ArianaGrande concert. Hoop dat iedereen veilig is.'

Daar hadden televisiestations in de hele wereld op gewacht. April Alexander uit New York tweette direct: 'Hallo Zach. Hoop dat je in veiligheid bent. Is dat jouw video? Kan CBS News die gebruiken *on all platforms and affiliates*?' Tessa Lavergne van Fox News in Seattle zat er net als tientallen anderen ook direct op: 'Hi Zach. Ben je oké? Ik werk voor Q13 News in Seattle. Mogen wij deze video uitzenden en online *in perpetuity* gebruiken met onze Tribune Media stations?' Zach ant-

Een van de beelden waar de fotoredacteuren van BBC mee aan de slag gingen. © belga

woordde: 'Ja hoor. Ik ben okay. Ben gewoon verdrietig dat mensen zijn doodgegaan hier vanavond.' Waarop Tessa antwoordde: 'Yeah het is vreselijk : (Kun je me weer volgen? Ik ben gehouden je een "follow-up" te sturen.'

Dat is nu het nieuwe normaal: in een tweet naar de getuige van een aanslag de juiste juridische termen gebruiken (*in perpetuity, across all platforms and affiliates*) wanneer je om het beeldge-

bruik van zijn opname vraagt.

Intussen stroomden gisteravond meer en meer beelden binnen en dus kon de fotoredacteur van de BBC website aan de slag voor 'In Beeld: Na de Aanslag in Manchester'. Met welke foto moest hij beginnen? Van het meisje in een badpakachtig feestkostuum, het bloed stromend over haar blote schouders, steunend op twee verdoofd kijkende agenten in lichtgevend gele hesjes? Of toch

maar die tegen de muur gezakte tiener met op de rug gezien een hurkende vrouw, waarschijnlijk haar moeder, in een strakke leren rok, terwijl een andere ooggetuige met een politieman praat?

De vraag welke foto bovenaan komt, is essentieel, want die foto verschijnt in de tijdlijn van mensen wanneer ze het verhaal delen op sociale media. De concurrentie is moordend online en hoe meer mensen 'In Beeld: Na de Aanslag

Solidariteit wint het van haat

De haat die iemand ertoe aanzet om een menselijke bom te worden in een massa kinderen en tieners na een optreden, is onredelijk, onmeetbaar, onbegrijpelijk. Op die leeftijd naar een optreden gaan, is een unieke beleving. De fans hebben de dagen afgeteld, opgewonden ge-sms't in de laatste uren voor het begon, meegezongen met familie en vrienden. Een optreden geeft je dat bijzondere gevoel van samenzijn, terwijl de liefde voor de muziek, de soundtrack van je leven, onmiddellijk een band met onbekenden schept.

Die vreugde horen, ze op de gezichten van kinderen zien en dan als allerlaatste daad van je leven maken dat hun ouders hen nooit

meer zullen horen lachen: die ziekelijke haat kun je niet rationaliseren.

Maar Manchester heeft ons iets getoond: zelfs alle haat in de geest van de jammerlijke dader - moge zijn naam verloren gaan - betekent niets tegenover de liefde en de solidariteit van Manchester. Mensen lieten vreemden binnen in hun huis. Taxichauffeurs reden gratis. Dat waren intuïtieve reacties. Want zorgen voor elkaar zit ingebakken in de ziel van de stad.

De vriendelijkheid van het noorden van Engeland is een cliché. Manchester heeft dezelfde problemen als elke stad. Heiligen vind je nergens, iedereen is tot onvriendelijkheid of erger in staat.

'De warmte, de unieke humor van deze stad, alles blijft zoals het was.' © ap

Maar in andere steden lopen de mensen elkaar gehaast voorbij en is kille beleefdheid een surrogaat voor warmte. Niet in Manchester. Hier vragen mensen die je niet kent hoe het met je gaat, en ze menen het. In de bus of op straat praten volslagen onbekenden met elkaar. In Londen zouden ze dat bizar vinden, maar in Manchester kan het - en op het concert van maandag zal het vast en zeker ook gebeurd zijn. Zo zijn ze in Manchester.

Voor de aanslag was Manchester een van de geweldigste steden van de planeet. Dat is het nog altijd. De warmte, de solidariteit, de unieke humor van deze stad, alles blijft zoals het is geweest. Deze

mee

in Manchester' delen, hoe groter de kans dat fotoredacteur van de BBC ook volgend jaar nog een baan heeft.

In hetzelfde parket zit de video editor van de BBC die bijna klaar is met een 47 seconden durend interview met een getuige. Hoe de kans op clicks te maximaliseren? Uiteindelijk kiest de video editor als kop voor: 'Ik hoorde alleen nog maar geschreeuw'.

Zo ging het de hele nacht door: journalisten en media die op zoek gaan naar clicks en shares en de meest angstaanjagende beelden en verhalen. *Good Morning America* van de zender ABC maakte er dit van: 'WATCH: Wanhopige zoektocht naar vermiste geliefden na de aanslag in Manchester; tenminste 22 doden (video)'

Wat @Zach-Bruce betreft: die moet heel wat Twitter-verkeer hebben gehad. Want te midden van de hartverscheurende berichten en foto's van vermisten duikt in zijn tijdlijn opeens een *promoted tweet* op van een bedrijf genaamd @EC_Claims: 'Grote uitbetalingen voor klanten van Egg. Start jouw check in 30 seconden <http://www.bit.ly/EggFreeCheck>'.

Geld verdienen aan terreur

Ook dat is het 'nieuwe normaal' in dit tijdperk van massaterrorisme en sociale media: platforms zoals Twitter verdienen geld aan terreuraanslagen die tot doel hebben ons allen te traumatiseren. Ook Zach Bruce had geld kunnen verdienen met zijn filmpje, maar koos ervoor dit niet te doen. Nieuwsmedia hadden intussen aanzienlijk meer verkeer en dus inkomsten dan ze op een rustige avond hadden gehad. Maar de grootste winnaar is natuurlijk de terrorist zelf, want hij kreeg exact waar het hem om te doen was, toen hij zijn bomgordel omdeed: massale media-aandacht.

Dit is geen oproep aan nieuws-

media om terreuraanslagen niet langer te verslaan. Evenmin is het een pleidooi voor censuur van sociale media. Bij een ramp als die van maandag spelen sociale en massamedia tegelijk juist ook een positieve rol. Ze verspreiden behalve angst en haat ook boodschappen vol hoop, medeleven, tolerantie en standvastigheid. Over taxichauffeurs die overlevenden gratis ritjes geven. Inwoners van Manchester die hun huizen open stellen voor gestrande reizigers. Hulpdiensten gebruiken Twitter om donoren met een zeldzame bloedgroep te vinden en dan naar de juiste hulppost te leiden.

De hele nacht door gingen journalisten op zoek naar clicks, shares en de meest angstaanjagende beelden

Maar tegelijk is de keiharde waarheid dat er een informatie-infrastructuur is ontstaan waarin journalisten en media worden aangemoedigd en financieel beloofd om het spelletje van de terroristen te spelen. Iemand die zich als geen ander bewust is van dit dilemma, is Evan Williams, een van de oprichters van Twitter. In een interview met *The New York Times* draaide hij er eerder deze maand niet omheen: Twitter is een instrument geworden in de handen van de vijanden van de democratie. 'Ik was ervan uitgegaan dat zodra iedereen vrij zijn mening kon uiten en informatie en ideeën kon uitwisselen,' aldus Evans, 'de wereld automatisch a *better place* zou worden.' Maar, voegde hij hieraan toe: 'Dat heb ik verkeerd gezien.'

stad heeft mee aan de wieg van de moderne industriële beschaving gestaan. Ze is een orkaan van creativiteit en talent, zoals de muziek van Oasis en The Smiths, de kunst van Lowry, Coronation Street, het voetbal, de atleten, de LGBT-activisten.

Een zieke ziel heeft de stad een immens lijden aangedaan. Onvermijdelijk cirkelen de gieren van de haat al boven het bloedbad en zullen ze reageren zoals de terroristen het willen. Maar we hebben een keuze. Wanneer we de namen van de doden kennen en hun familie ons vertelt wie en hoe zij waren, kunnen we allemaal een slachtoffer kiezen om te herdenken. We kunnen dankbaar zijn om

de warmte en het talent van Manchester. We kunnen de nadruk leggen op alles wat een diverse samenleving verenigt – en alle aansporingen tot het tegendeel verwerpen. En we kunnen – wat het perverse motief voor deze slachting van lachende tieners en kinderen ook was – vooral onthouden dat Manchester altijd zal zegevieren.

© The Guardian

OWEN JONES

Journalist, schrijver en columnist. Groeide op in Stockport (Manchester).

'Om nou te zeggen dat Alexander Pechtold het volk vertegenwoordigt ...'

Columnist **MAXIM FEBRUARI** hoopt dat D66 en de andere partijen aan de onderhandelingstafel ook willen luisteren naar andere stemmen in de Nederlandse samenleving (in NRC Handelsblad).

DE BOMEN EN HET BOS

GUY TEGENBOS

BETER EEN VISTRAP DAN EEN WATERVAL

De hogescholen klagen dat veel jongeren er te lang over doen om hun opleiding af te maken. De flexibilisering van ons hoger onderwijs is doorgeslagen, heet het.

Flexibilisering? Daarmee bedoelen ze de regeling – die nu zowat twintig jaar oud is – dat studenten niet meer voor alle vakken geslaagd moeten zijn, voor ze naar het volgende studiejaar mogen overgaan. Ze moeten, gespreid over jaren, voor voldoende vakken geslaagd zijn om hun diploma te behalen.

Het begrip eeuwige student is inderdaad geëvolueerd. Dat is niet meer de flieerfluit die jarenlang drinkebroer kan spelen, omdat zijn ouders blind zijn kot en inschrijvingsgeld blijven betalen. De nieuwe eeuwige student is wie drie jaar doet over de vakken van elk studiejaar, en dus na 9 jaar een bachelordiploma heeft of na 12 jaar een master.

Dat is een karikatuur. Maar het is juist dat studenten gemiddeld langer doen over hun opleiding, zonder dat het aantal jongeren die een diploma behalen, is toegenomen (*DS 24 september 2016*). Dat laatste was nochtans de bedoeling.

De flexibiliteit behoeft bijsturing om die studietijd te beperken, maar het aantal afgestudeerden mag niet naar omlaag, het moet naar omhoog. We hebben minder hogescholen dan onze buurlanden.

Veel jongeren zijn ingeschreven, maar mislukken, blijven proberen, zakken af en proberen iets anders, en een deel eindigt uiteindelijk zonder diploma. De flexibilisering is niet de oorzaak, ze doet dit alleen wat langer aanslepen. De drie echte oorzaken zitten elders: foute studiekeuzen, achterhaald watervaldenken en foute eindtermen.

Eerst dat laatste. We weten dat vandaag eigenlijk elke jongere minstens een vorm van postsecundair onderwijs zou moeten volgen. Met secundair onderwijs alleen ben je niet meer afdoende gewapend voor 2050. Een 7de jaar of hoger beroepsopleiding (HBO5) is een minimum. Bovendien is eenieder die zich niet geregeld bij- en omschoolt, een vogel voor de kat.

We laten evenwel ruim 30 procent van onze jongeren de school verlaten zonder dat ze vaardig gemaakt zijn in verder leren en levenslang leren. Dat geldt voor alle vroege schoolverlaters, en voor veel jonge-

ren die bso, deeltijds bso en sommige tso-richtingen volgden. De nieuwe eindtermen moeten daaraan een eind maken.

Van degenen die daarop wel voorbereid werden, zijn er veel die slechte studiekeuzes maken. Ze weten niet goed wat ze aankunnen en beginnen aan een richting waarvoor ze niet klaar zijn. Daaraan wordt uiteindelijk gesleuteld. Er is een oriënteringsproef in de maak aan het einde van het secundair onderwijs, en in het hoger onderwijs zijn of komen er instapproeven (lerarenopleiding), ijkingsstoetsen (ingenieursopleiding) en toelatingsproeven (voor artsen, tandartsen en veel kunstopleidingen).

Tot slot is er het achterhaalde watervaldenken: 'Begin zo hoog mogelijk, je kan nog altijd afzakken.' Veel studenten beginnen aan voor hen onhaalbare opleidingen, blijven te lang proberen, 'zakken dan af' naar andere opleidingen.

Er is een ander leidend beginsel nodig, een ander paradigma. Het zalprincipie.

De zalm is niet – wat wel eens beweerd wordt – de vis die dwars tegen de stroom in zwemt. De zalm is een vis die wil opklimmen, die stroomopwaarts zwemt naar hoger gelegen paaigebieden. Dat is zwaar. Opklimmen vergemakkelijken door vistrappen te bouwen die een trapsgewijze beklimming mogelijk maken, doet meer zalmen slagen in hun ambitie. Dat is wat nodig is.

Heel wat hogeschool- en universiteitsrichtingen hebben al zulke vistrappen of 'schakelopleidingen': de weg van technisch gegradueerde naar bachelor en verder naar ingenieur. De weg van maatschappelijk werker naar socioloog. De verpleegkunde heeft al het best aan zulke vistrappen gewerkt: het tekort aan verpleegkundigen is aangepakt door verzorgenden te laten opklimmen tot zorgkundigen, zorgkundigen tot verpleegkundigen-HBO5 en die op hun beurt verder te laten klimmen tot bachelor en master. Zo hoort het.

Dat moet het nieuwe normaal worden: iets studeren en daarna verder opklimmen. Meteen na de aanvangsstudies, of later. Dit vergt dat iedereen in secundair onderwijs de vaardigheden moet verwerven om verder te studeren en om levenslang te leren.

Guy Tegenbos is gewezen redacteur van deze krant. Wekelijks laat hij zijn blik gaan over politiek en beleid.

CORRECTIES & AANVULLINGEN

Energie. RWE is in België nooit actief geweest op het terrein van productie en verkoop van elektriciteit. De activiteit van Engie-dochterbedrijf Axima is niet engineering, maar facility management (van kantoren, ziekenhuizen...) en het technisch onderhoud van onder meer verwarmingsinstallaties en airconditioning (*DS 20 mei*).